

Ryszard Szczygieł

POCZĄTKI MIASTA REJOWCA

W dniu 4 maja 1547 r. król Zygmunt Stary wystawił w Krakowie dokument, w którym “pozwolił urodzonemu Mikołajowi Rejowi z Topoli założyć i wznieść miasto Rejowiec, w dobrach jego dziedzicznych na surowym korzeniu, w pobliżu wsi Kobyle, w ziemi ruskiej i powiecie chełmskim położone”¹.

Inicjator lokacji miasta Rejowca był wówczas człowiekiem czterdziestodwuletnim, cieszącym się, zwłaszcza po ogłoszeniu drukiem w 1543 r. “Krótkiej rozprawy między panem, wójtem i plebanem”, sławą dobrego rymarza. Uznanie posiadał także na dworze króla Zygmunta Starego, od którego za Żywot Józefa otrzymał w nagrodę wieś Temerowce w ziemi halickiej². W historiografii utrwalił się pogląd, że Mikołaj Rej był dobrym gospodarzem. Ostatnio Henryk Samsonowicz, popierając to twierdzenie dodał, iż w “Żywocie człowieka poczciwego” opisał Rej szczęśliwe życie polskiego szlachcica na podstawie doświadczeń i przeżyć własnych. Dalej stwierdził – “schyłek jego życia musiał mu dostarczyć wielu dowodów uznania, jego majątek wzrastał, jego gospodarska aktywność pozwoliła mu nawet założyć własne miasta – Rejowiec i Oksę (mimo, że o miastach w ogóle pisał dość niechętnie)”³. Niechęć ta była najwidoczniej wyrażana tylko w dziełach literackich, gdyż w praktyce codziennej Rej ciągle dostarczał dowodów, że dobrze był zorientowany w uwarunkowaniach związanych z mechanizmami gospodarki rynkowej, które przynosiły dochody⁴. Doskonale rozumiał znaczenie w życiu gospodarczym dobrze prosperującego ośrodka miejskiego⁵. Także w “Żywocie człowieka poczciwego” pisał wielokrotnie o różnych kontaktach rynkowych i powiązaniu z nimi produkcji folwarcznej⁶.

¹ Kopia tego przywileju zachowała się w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie (dalej – AGAD). Metryka Koronna (dalej – MK). Ks. 73. K. 67-69v. Dokument ten ze skrótami opublikował Z. Kniaziołucki. *Materiały do biografii Mikołaja Reja*. Kraków, 1892. Nr 441; tłumaczenie opublikował M. J. Kawałko: Akty lokacyjne Mikołaja Reja w ziemi chełmskiej // *Egeria. Pismo literacko-artystyczne*. Chełm, 2005. Nr 2(3). S. 5-6.

² J. Kleiner. *Zarys dziejów literatury polskiej*. Wrocław, 1968. S. 47. Zob. Z. Guldon, J. Muszyńska. Mikołaj Rej. Poglądy ekonomiczne i działalność gospodarza // *Mikołaj Rej z Nagłowic. W pięćsetlecie urodzin* / Red. W. Kowalski. Kielce, 2005. S. 159-160; A. Jabłońska. Dwór królewski w Krakowie w czasach Mikołaja Reja // *Ibid.* S. 241.

³ H. Samsonowicz. Mikołaj Rej – wszechstronny człowiek polskiego Odrodzenia // *Mikołaj Rej z Nagłowic...* S. 18.

⁴ R. Szczygieł. Działalność urbanizacyjna Mikołaja Reja // *Literatura i pamięć kultury* / Red. S. Baczewski i D. Chemperek. Lublin, 2004. S. 31-33. Zob. też: Z. Guldon, J. Muszyńska. Mikołaj Rej... S. 160-172.

⁵ *Ibid.* S. 161.

Był ponadto dzierżawcą miasta Biskupice, należącego do dóbr biskupstwa krakowskiego w ziemi lubelskiej oraz wójtostwa dziedzicznego w mieście Urzędowie⁷.

Działalność gospodarcza Mikołaja Reja, dzięki wydawnictwom źródłowym⁸, a także pracom Jerzego Topolskiego⁹, a ostatnio Zenona Gulдона i Jadwigi Muszyńskiej¹⁰ oraz biogramowi w "Polskim słowniku biograficznym"¹¹, znana jest dosyć dobrze. Jawi się nam poeta jako przedstawiciel nowej polskiej szlachty folwarcznej, która angażując się w różne sfery działalności gospodarczej, związane zwłaszcza z wymianą handlową, czerpała z tego duże dochody. Z grupy tej w końcu XVI w. wyłoniła się tak zwana nowa magnateria, której najwybitniejszym reprezentantem był Jan Zamoyski¹².

Wśród szlachty ziemi chełmskiej Mikołaj Rej był człowiekiem nowym. Dopiero po ślubie z Zofią Kościeniówną (Kosnowną), który miał miejsce w 1530 lub początkach 1531 r.¹³, poeta zaczął bywać w okolicach Chełma, a zwłaszcza w należącej do małżonki wsi Kobyle, która stanowiła ośrodek centralny okolicznych dóbr rodziny¹⁴. Poza tą wsią do Rejów należały: Wola Kobylska, Kulczyn, Kołacze, Rubie oraz działki we wsiach Hańsko i Siennica Różana. Wraz z żoną poeta dzierżawił wsie królewskie Stajnie i Plisków, a także nadaną mu przez króla w 1544 r. wieś Ostrów¹⁵. W centrum terytorium, na którym były zorganizowane te osady znajdowała się wieś Kobyle. Dlatego też w pobliżu niej M. Rej postanowił założyć miasto. Zdawał sobie bowiem znakomicie sprawę, że w polskiej rzeczywistości gospodarczej XVI w. tylko kompleksy dóbr posiadające ośrodki centralne w miastach lub miasteczkach mogły przynieść zwiększone dochody ich właścicielom. W miastach tych miała się koncentrować produkcja i wymiana towarowa okolicznych włości oraz obrót towarowy z bliższą i dalszą okolicą. Ułatwiały one właścicielom zbyt produkcji ich folwarków. W miastach tych działali kupcy, którzy mogli właścicielom organizować wymianę handlową na dużych odległościach, zwłaszcza z Gdańskiem (zboże, towary leśne) lub Jarosławiem i Brzegiem nad Odrą (woły)¹⁶. Ważną funkcją miast prywatnych było także zabezpieczenie produkcyjne i handlowe położonych zazwyczaj w pobliżu rezydencji właścicieli¹⁷.

⁶ R. Szczygieł. Działalność urbanizacyjna... S. 40.

⁷ Z. Guldon, J. Muszyńska. Mikołaj Rej... S. 161-162.

⁸ Z. Kniaziółcki. *Materiały do biografii Mikołaja Reja...*; F. Rybarski. Dokumenty odnoszące się do Mikołaja Reja i jego rodziny // *Ateneum*. 1880. T. 19; S. Paulowa. Materiały do biografii Mikołaja Reja w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie // *Archeion*. 1970. T. 53.

⁹ J. Topolski. Działalność gospodarcza Mikołaja Reja // *Mikołaj Rej w czterechsetlecie śmierci* / Red. T. Bieńkowski i in. Wrocław, 1971. S. 15-27.

¹⁰ Z. Guldon, J. Muszyńska. Mikołaj Rej...

¹¹ Rej Mikołaj z Nagłowic // *Polski słownik biograficzny*. Wrocław, 1988-1989. T. 31. S. 196-203.

¹² J. Topolski. Działalność gospodarcza... S. 18-20, 24-25; R. Szczygieł. Działalność urbanizacyjna... S. 32-33, 40-41.

¹³ Nie ma zgody wśród biografów odnośnie daty tego ślubu. Zob. M. Janik. *Mikołaja Reja żywot i pisma*. Kraków, 1922. S. 9; S. Windakiewicz. *Mikołaj Rej*. Lublin, 1922. S. 12; J. Starnawski. *Mikołaj Rej*. Kraków, 1970. S. 4. Por. M. J. Kawalko. Akty lokacyjne Mikołaja Reja... S. 3.

¹⁴ W. Czarnecki. Rozwój sieci osadniczej ziemi chełmskiej w latach 1451-1510 // *Rocznik Chełmski*. 1999. T. 5. S. 28-29; Ejusd. Przemiany sieci osadniczej ziemi chełmskiej od 1511 roku do końca XVI wieku // *Rocznik Chełmski*. 2000. T. 6. S. 24.

¹⁵ J. Topolski. Działalność gospodarcza... S. 20-23; W. Czarnecki. Przemiany sieci osadniczej... S. 24-25; Z. Guldon, J. Muszyńska. Mikołaj Rej... S. 160-162.

¹⁶ Na ten temat zob. A. Wyrobisz. Rola miast prywatnych w Polsce XVI i XVII wieku // *Przegląd Historyczny*. 1974. T. 65. S. 19-46; M. Bogucka, H. Samsonowicz. *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*. Wrocław, 1986. S. 329 i in.; R. Szczygieł. *Lokacje miast w Polsce XVI wieku*. Lublin, 1989. S. 94-97; Ejusd. Działalność urbanizacyjna... S. 31-35.

Wiele wskazuje na to, iż decyzję o lokacji miasta we włości kobylskiej podjął Mikołaj Rej już w końcu lat trzydziestych XVI w. Z 26 maja 1539 r. zachowała się bowiem informacja o budowie grobli przy granicach wsi Stajnie na drodze do miasta Pawłowa, gdzie M. Rej występuje jako "in Rejowiecz heres" (w Rejowcu dziedzic)¹⁸. Być może w miejscu wybranym pod przyszłe miasto istniała już jakaś osada, względnie jej załóżek, albo stał tam dwór właściciela.

Jednakże do realizacji inwestycji przystąpił poeta dopiero w 1547 r. Jego decyzję o podjęciu procesu lokacyjnego można traktować jako zwieńczającą zabiegi przy organizacji włości kobylskiej.

Miejsce pod przyszłe miasto wybrano bardzo trafnie. Jak już stwierdziłem, leżało ono w centrum okolicznych dóbr fundatora. Jednocześnie tam krzyżowały się, ważne dla regionalnej i dalekosiężnej wymiany handlowej, gościńce z Krasnegostawu i Skierbieszowa do Włodawy oraz z Chełma do Lublina. Jeżeli uwzględnimy znaczenie tego ostatniego miasta dla handlu Rzeczypospolitej tamtych czasów oraz dla wymiany handlowej regionu między Wisłą a Bugiem, to nasuwa się wniosek, iż decyzja o lokacji Rejowca była przemyślana i bardzo trafna¹⁹.

Była to jedna z dwunastu inicjatyw lokacyjnych podjętych na terytorium ziemi chełmskiej w XVI w. Dwie z nich: Busieńca i Tomisławu nie zostały zrealizowane, zaś w przypadkach pozostałych dziesięciu powstały ośrodki miejskie, ważne dla sieci miejskiej regionu, jak Tarnogóra, Uchanie, Kryłów, a zwłaszcza lokowany w 1580 r. Zamość²⁰.

Zimą, lub wczesną wiosną 1547 r. Mikołaj Rej udał się do Krakowa, aby na dworze królewskim uzyskać przywilej lokacyjny, gdyż tylko monarcha, z mocy przysługującego mu regale lokacyjnego, mógł nadać osadzie status miejski. Można więc przypuszczać, iż przed tą podróżą miejsce pod przyszłe miasto było wybrane, a może nawet wstępnie oznaczone, gdyż do narracji przywileju lokacyjnego poeta podał informację, że przeznaczy na terytorium miasta grunta wsi Kobyłe, ale także obszary zalesione, które trzeba będzie wykarczować²¹.

Wystawiony w dniu świętego Floriana akt stanowił lokację prawną miasta. Jej drugim elementem był zapewne dokument lokacyjny fundatora, w którym ten zazwyczaj podawał szczegóły organizacyjne gminy miejskiej i jej ustroju, nie uwzględnione w przywileju lokacyjnym²². Akt taki w przypadku Rejowca nie dochował się do naszych czasów. Zachowany dokument lokacyjny dla Oksy – drugiego miasta lokowanego przez Mikołaja Reja²³ – pozwala domyślać się, że podobny dokument wystawił poeta także dla interesującego nas ośrodka miejskiego.

Królewski przywilej lokacyjny poza zezwoleniem na lokację miasta nadawał nowemu ośrodkowi miejskie prawo magdeburskie, według przepisów którego odtąd

¹⁷ Ibid. S. 31.

¹⁸ Z. Kniaziołucki. *Materiały...* Nr 340, 346.

¹⁹ R. Szczygieł. *Działalność urbanizacyjna...* S. 33-34; Z. Guldon, J. Muszyńska. *Mikołaj Rej...* S. 161.

²⁰ R. Szczygieł. *Lokacje miast...* S. 59-62.

²¹ AGAD. MK. Ks. 73. K. 68.

²² Zob. R. Szczygieł. *Lokacje miast...* S. 118-121.

²³ F. Rybarski. *Dokumenty...* S. 380-382.

jego mieszkańcy mieli organizować życie miejskie oraz rozstrzygać wszelkie spory i konflikty²⁴.

Teren miasta został wyodrębniony z zasięgu działania polskiego prawa ziemskiego i poddano go prawu magdeburskiemu. Dlatego też mieszkańcy Rejowca zostali wyjęci spod jurysdykcji urzędników państwowych: wojewodów, kasztelanów, sędziów, podsędków i innych urzędników oraz woźnych²⁵. Odtąd we wszystkich sprawach “wielkich i małych”, jako to kradzieży, krzywoprzysięstwa, morderstwa, uszkodzenia ciała albo innego gwałtu w granicach miasta Rejowca uczynionego, sprawcy tychże pozwani być powinni przed wójta miejskiego, zaś wójt wszystkim nań skarżącym się powinien odpowiadać przed panem swoim dziedzicznym, według prawa niemieckiego²⁶.

Najważniejszą częścią dyspozycji przywileju lokacyjnego było nadanie organizowanemu miastu targów i jarmarków. Przywilej króla Zygmunta pozwalał organizować w Rejowcu targi tygodniowe w środy oraz dwa jarmarki, na św. Jana Chrzciciela (24 VI) i św. Michała (29 IX), które monarcha pozwalał organizować zwyczajem innych miast, ale bez szkody ośrodków miejskich istniejących w okolicy²⁷. Dokument stwierdzał, że będą mogli na nie przybywać osoby różnych stanów i zawodów, aby prowadzić tam swoje interesy. Na uwagę zasługuje dalszy fragment dyspozycji tego aktu, nie spotykany w innych przywilejach lokacyjnych z XVI w. Otóż król, doceniając troskę Mikołaja Reja o stan dróg w okolicy a zwłaszcza jego zabiegi wokół naprawy grobel i mostów, nadał mu prawo pobierania targowego w Rejowcu od wszelkich towarów, jakie tam będą przywiezione. W zamian miał się troszczyć o dobry stan grobel, dróg i mostów w najbliższej okolicy²⁸.

Przywilej lokacyjny Rejowca nie zawiera decyzji o zwolnieniu przyszłych mieszkańców tego miasta z obowiązku opłaty podatków państwowych, jak spotykamy to w innych tego typu dokumentach. Jednakże jeszcze tego samego dnia (4 maja) kancelaria królewska wystawiła Mikołajowi Rejowi drugi przywilej, nadający mieszkańcom Rejowca zwolnienie od podatków państwowych oraz ceł, za wyjątkiem cła granicznego, na okres 10 lat²⁹.

Obydwa te dokumenty, a zwłaszcza lokacyjny, stanowiły podstawę prawną prowadzonej inwestycji miejskiej. Miały być też fundamentem organizującej się gminy miejskiej.

Druga fazą procesu lokacyjnego miast była lokacja przestrzenna. Niestety brak źródeł uniemożliwia nam dokładne jej śledzenie w Rejowcu. Jednakże możemy przypuszczać, że jak było to w przypadkach innych miast, dla których zachowały się informacje źródłowe, także w Rejowcu możemy mówić przynajmniej o czterech etapach lokacji przestrzennej.

Pierwszy, który nazwiemy **przygotowawczym**, nastąpił jeszcze przed uzyskaniem przywileju lokacyjnego. Dotyczył bowiem wyboru miejsca pod przyszłe miasto. Etap

²⁴ AGAD. MK. Ks. 73. K. 68-69v.

²⁵ Ibid. K. 68v.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid. K. 68v-69.

²⁹ Ibid. K. 70-70v. Tłumaczenie opublikował M. J. Kawalko. Akty lokacyjne... S. 6.

drugi to prace związane ze **sporządzeniem planu** ośrodka miejskiego oraz rozmierzenie jego układu przestrzennego. Wytoczono wówczas Rynek w kształcie prostokąta, sieć ulic oraz działki siedliskowe. Tych ostatnich wymierzono zapewne około 90. Etap kolejny stanowiło **pozyskanie dla ośrodka osadników**, którzy zechcieliby tam zamieszkać i wybudować odpowiednie budynki (domy mieszkalne, szopy, budynki gospodarcze), zabudowując działki siedliskowe oraz zagospodarować pozyskane wraz z nimi ogrody i pola. Zabudowa nowego miasta była całkowicie drewniana.

Nie wiemy kiedy, ale zapewne w ciągu następnych lat gdy w nowym mieście przybywało nowych osadników, rozpoczął się etap czwarty lokacji przestrzennej, gdy to **zorganizowano władze gminy miejskiej**, zaczęto też odbywać targi i jarmarki w wyznaczonych przez przywilej królewski terminach.

Władze w mieście przejął wójt, który poza kierowaniem sprawami administracyjnymi, zajmował się wraz z 7-osobową ławą sądową wymiarem sprawiedliwości, zgodnie z paragrafami i artykułami prawa niemieckiego³⁰. Drugim organem samorządowym była rada miejska. Podobnie jak w Chełmie i innych miastach w okolicy, składała się ona zapewne z czterech rajców, z których każdy przez pewien okres roku (zazwyczaj kwartał), sprawował funkcję burmistrza. Kadencja władz (rajców i ławników oraz innych urzędników) trwała jeden rok. Jej początek stanowiła, zazwyczaj bardzo uroczyste przeprowadzana elekcja³¹. Brak źródeł nie pozwala nam śledzić funkcjonowania samorządu miejskiego w Rejowcu, ani atmosfery społecznej, która ze względu na wielonarodowościowy skład społeczności miejskiej, musiała obfitować w liczne konflikty społeczne i zawodowe.

Wśród mieszkańców Rejowca możemy przede wszystkim domyślać się przedstawicieli rzemiosła, którzy zajmowali się sferą produkcyjną życia miejskiego. Od lokacji musieli tam zamieszkać i pracować przedstawiciele zawodów drzewnych i budowlanych (cieśle, stolarze, kołodzieje, stelmachowie, bednarze, zdunowie, garncarze), następnie spożywczej (rzeźnicy i piekarze) oraz odzieżowej (krawcy, kuśnierze) i skórzanej (szewcy, rymarze, garbarze). Oni to zajmowali się wytwórczością na zaopatrzenie mieszkańców miasta, dworu pańskiego oraz okolicznych wsi.

Drugą grupę mieszkańców Rejowca stanowili kupcy. Większość z nich zajmowała się wymianą handlową z miastami okolicznymi, zwłaszcza z Chełmem, Pawłowem i Krasnymstawem. Docierali zapewne do Łęcznej, Biskupic i Lublina, gdzie mogli zaopatrzyć się w towary sprowadzane z różnych stron Rzeczypospolitej oraz z zagranicy³². Mieszkali i pracowali zapewne także kramarze i przekupnie.

Grupę trzecią stanowili właściciele szynków miejskich oraz karczem, w których można było przenocować, zjeść, ale przede wszystkim napić się piwa, miodu syconego, wina oraz coraz bardziej popularnej gorzałki.

³⁰ Liczba siedmiu ławników jest typowa dla miast na prawie magdeburskim, funkcjonujących na terytorium woj. lubelskiego i ziemi chełmskiej. Zob. Z. Froelichowa. *Z dziejów organizacji władz miejskich m. Lublina do końca XVII wieku // Pamiętnik Lubelski*. 1930. T. I. S. 85; *Chełm i Chełmskie w dziejach* / Red. R. Szczygieł. Chełm, 1996. S. 44-45.

³¹ Ibid. S. 45.

³² Ibid. S. 46-47; R. Szczygieł. *Lublin ośrodkiem wielkiego handlu w XV i XVI wieku // Spojrzenia w przeszłość Lubelszczyzny* / Red. K. Myśliński i A. A. Witusiuk. Lublin, 1974. S. 29-31.

Obok wykonywania zawodu typowo miejskiego mieszkańcy Rejowca zajmowali się uprawami rolnymi w ogrodach, sadach oraz na posiadanych polach. Produkowali żywność na własne spożycie, ale chyba też na sprzedaż. Niestety brak źródeł uniemożliwia nam badanie tej sfery gospodarki miejskiej.

Proces lokacyjny miasta Rejowca był więc udany. W jego następstwie powstało miasto, które od lat sześćdziesiątych XVI w. zaznaczyło swój udział w wymianie towarowej na terenie ziemi chełmskiej.

Dość długo jednak nie płaciło podatków. Pomimo zakończenia w 1557 r. okresu wolnizny od podatków państwowych, rejestry poborowe z następnych lat nie notują opłaty podatków z Rejowca. Dopiero w rejestrze z 1563 r. spotykamy zapis, że Rejowiec – „miasto nowo lokowane” jest wolny od podatków³³. Najwidoczniej wykorzystując swoje dobre układy na dworze królewskim, Mikołaj Rej uzyskał kolejny przywilej, zwalniający mieszkańców jego miasta od podatków państwowych. W roku następnym (1564) w rejestrze odnotowano opłatę szosu (podatek od majątku mieszczan) w wysokości 1 florena 18 groszy, co wskazuje na niewielkie rozmiary miasta. Opłata ta, taka sama, jaką uiściły biskupi Pawłów i prywatny Gozdów, była najniższa w całej ziemi chełmskiej³⁴.

Już po zapłaceniu tego podatku, pod koniec pierwszego kwartału 1564 r. miasto zostało nawiedzone klęską pożaru. W czasie tego kataklizmu spłonęły również przywileje miejskie. Dlatego też Mikołaj Rej udał się na dwór królewski, aby wyjednać dalsze ulgi. Kancelaria króla Zygmunta Augusta wysłała w Warszawie w dniu 7 kwietnia 1564 r., dokument odnawiający poprzednie przywileje i swobody miasta oraz zwalniający Rejowiec od podatków i ceł na 18 lat³⁵. Było to zwolnienie wyjątkowe w tamtym okresie, kiedy wobec pustki w skarbie koronnym niechętnie udzielano ulg podatkowych. Świadczy ono jednak o dobrych stosunkach poety na dworze królewskim, a zarazem o jego trosce o mieszkańców miasta. Z treści tego aktu dowiadujemy się również, że „jacyś urzędnicy królewscy i starostowie” (chodzi zapewne o starostę chełmskiego, którym był wówczas kasztelan radomski Gabriel Tarło³⁶) „hamowali handel” i obroty towarowe w Rejowcu³⁷. Zapewne w związku z tymi konfliktami doszło do zmiany kalendarza jarmarków w Rejowcu. Król stwierdzając, że „liczne miasta z początku małym handlem się zajmując i prowadząc interesy do wielkiej sławy przychodziły”, ustanowił doroczne jarmarki wyznaczone na niedzielę Trójcy Świętej (pierwsza niedziela po Zielonych Świątkach) oraz św. Mikołaja (6 XII)³⁸. W ten sposób jarmarki w Rejowcu zostały związane: wiosenny z wielkim jarmarkiem lubelskim zwanym zielonoświątkowym, zaś jesienny z jarmarkiem chełmskim przypadającym na św. Andrzeja (30 XI)³⁹. Wyznaczenie nowych terminów, o co zabiegał zapewne Mikołaj Rej, podyktowane było zapewne chęci ściągnięcia do

³³ AGAD. Archiwum Skarbu Koronnego (dalej – ASK). Dz. I. Ks. 37. K. 585v.

³⁴ Ibid. K. 751v, 754v, 770.

³⁵ Kopia w Archiwum Państwowym w Lublinie. Księgi grodzkie Chełmskie. Dekrety (dalej – APL. KgCh. D). Ks. 1. K. 354-354v.

³⁶ Urzędnicy woj. bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy / Oprac. H. Gmiterek, R. Szczygieł // *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*. Kórnik, 1992. T. 3. Z. 2 / Red. A. Gąsiorowski. Nr 1427.

³⁷ APL. KgCh. D. Ks. 1. K. 354v.

³⁸ Ibid.

³⁹ R. Szczygieł. Działalność urbanizacyjna... S. 35; *Chełm i Chełmskie w dziejach...* S. 49.

Rejowca kupców, którzy udawali się wiosną z Lublina w kierunku Wołynia i Ukrainy, zaś jesienią z Chełma w kierunku Polski centralnej.

W latach następnych, korzystając ze zwolnienia, Rejowiec podatków nie płacił. Dopiero w 1589 r. w rejestrze poborowym odnotowano zapłatę podwójnej stawki szosu w wysokości 3 zł 6 gr., co daje stawkę podstawową - 1 zł 18 gr.⁴⁰. Z wysokości opłaconego szosu możemy więc wnioskować, iż odbudowane po pożarze 1564 r. miasto, mimo zmiany kalendarza jarmarków, nie rozwinęło się zbyt w stosunku do stanu sprzed tej klęski. Pozostał więc Rejowiec niewielkim ośrodkiem miejskim, którego ludność możemy szacować w końcu XVI w. na 400-500 mieszkańców. Wśród nich byli Polacy i Rusini, którzy posiadali w mieście własną cerkiew⁴¹. Do końca XVI w. nie odnajdujemy informacji o osiedleniu się w Rejowcu Żydów, co jest dodatkowym dowodem na niewielką atrakcyjność ośrodka w wymianie handlowej⁴².

Miasto było w tym czasie i później centrum okolicznych dóbr właścicieli, ośrodkiem wytwórczości rzemieślniczej i wymiany handlowej a także węzłem drogowym na skrzyżowaniu licznych szlaków handlowych. Funkcjonowało jednak w cieniu pobliskiego Chełma, zaś specyfika polskiej rzeczywistości gospodarczej i brak odpowiedniej koniunktury w stuleciach następnych sprawiły, że nie rozwinęło się ono w znaczący ośrodek miejski.

⁴⁰ AGAD. ASK. Dz. I. Ks. 37. K. 915. Mieszczanie zapłacili ogółem podatek w wysokości 12 zł 24 gr., poza szosem od 4 łanów użytkowanej ziemi, 10 rzemieślników, 2 komorników i 1 gorzelnika.

⁴¹ Ibid. K. 754v.

⁴² Z. Guldon. Żydzi w miastach ziemi chełmskiej w czasach szalcheckiej Rzeczypospolitej // *Almanach Historyczny*. Kielce, 2002. T. 4. S. 10 i in. (tabelka 1). Pojawili się oni w Rejowcu dopiero w XVII wieku.